

SOSIAALI- LÄÄKETIETEELLINEN AIKAKAUSLEHTI

JOURNAL OF SOCIAL MEDICINE

Päätoimittaja
Riikka Lämsä
riikka.lamsa@helsinki.fi

Toimitussihteeri
Jenna Grundström
toimitussihteeri@socialmedicine.fi

Lehden internetsivut
<http://journal.fi/sla>

Julkaisija
Sosiaalilääketieteen yhdistys ry
Socialmedicinska föreningen rf

Julkaisijan osoite
Sosiaalilääketieteen yhdistys
c/o Paula Jääskeläinen
PL 9 (Siltavuorenpenger 1A)
00014 Helsingin yliopisto

Yhdistyksen puheenjohtaja
Hannamaria Kuusio
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
PL 30
00271 Helsinki

Yhdistyksen sihteeri
Laura Pääkkö
sihteeri@socialmedicine.fi

Ilmestymisaikataulu
Neljä numeroa vuodessa (helmikuu, toukokuu, syyskuu
ja joulukuu)

Kirjapaino ja taitto
Kirjapaino Hermes Oy

Tämä julkaisu on saanut TSV:n kautta tieteellisen
julkaisuutoiminnan avustusta, jota opetus- ja
kulttuuriministeriö myöntää Veikkauksen
tuotoista

ISSN 0355-5097
Kirjapaino Hermes Oy 2022

P ä ä k i r j o i t u s

1/2022
59. VUOSIKERTA

Signaaleja lasten ja nuorten hyvinvoinnin heikentymisestä

Vuosi 2022 on alkanut samanlaisissa merkeissä kuin edellinen, koronan kourissa. Koronapandemian välittömät seuraukset, kuten sairaaloiden kuorituksen kasvu, ovat hyvin näkyvissä, mutta koronapandemian pitkittyminen on jo tuonut esiin myös välillisiä seurauksia. Eri puolilta kuulemme huolestuttavia uutisia lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteista: urheiluseuroissa liikuntaa harrastavien lasten määrä on vähentynyt, korkeakoulujen etäopetuksen jatkuminen uhkaa opiskelijoiden mielenterveyttä, oppimista ja sosiaalisten suhteiden syntymistä. Kouluterveyskyselyn tulokset näyttävät erityisesti yläkouluikäisten tyttöjen ahdistusoireilun ja yksinäisyyden lisääntyneen (1). Koronapandemiasta riippumattomana kehityksenä mainittakoon esimerkiksi lasten ja nuorten lukuhaluun väheneminen ja kirjoitustaidon heikkeneminen. Mielestäni nämä kehityskulut pitäisi vakavasti huomioida signaalina siitä, että olemassa ollut tilanne, jossa suurin osa lapsista ja nuorista voi hyvin ja vain pieni osa entistä huonommin, voi olla muuttumassa. Tulevaisuudessa meillä voi olla yhä suurempi joukko lapsia ja nuoria, joilla on erilaisia hyvinvoinnin vajeita. Yhteiskunnan, eli meidän kaikkien, tulisikin olla hereillä asian suhteen.

Poliittisissa puheissa olemme kuulleet, että yhteiskunnallisena tavoitteena on välttää 1990-luvun tilanne, jossa lapset joutuivat kantamaan laman raskaita seurauksia pitkälle tulevaisuuteen. Viime vuodenvaihteen poliittinen vääntö etäkouluun siirtymisestä oli yksi valintatilanne, jossa yhteiskunnan ja yksilöiden terveysturvallisuus ja lasten oikeus käydä koulua ja sen myötä voida hyvin asettuivat vastakkain.

Tieteellisen aikakausjulkaisun päätoimittajana minua kiinnostaa, miten lasten ja nuorten tilanne on viime aikoina huomioitu tutkimuksessa ja sen rahoituksessa, asiantuntijatyössä ja palveluissa. Suomen Akatemia ainakin on tekemässä ison satsauksen lapsiin ja nuoriin jakamalla Strategisen tutkimuksen ohjelmassaan noin 14 miljoonan euron tutkimusrahoituksen teemalla ”Lapset ja nuoret – hyvinvoivat tulevaisuuden tekijät” (2). Tutkimuksen saralla esimerkiksi lapsiperheiden palveluihin liittyvää tutkimusta on tehty Suomessa paljon. Tässä lehdessä julkaistavassa Sorsa ym. katsausartikkelissa käy ilmi, että viisivuotiskaudella 2014–2018 oli julkaistu 197 tutkimusta, jotka käsittelivät lapsiperheiden palveluja (3).

Asiantuntijatyön puolella Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla) perusti vuonna 2021 Kasvun tuki -julkaisun, joka jakaa ammattilaisille tietoa varhaisista menetelmistä lasten ja perheiden auttamiseksi (4). Itla myös arvioi psykososiaalisia interventioita ja tarjoaa tiedollista tukea interventioiden implementointiin. Saman tyyppinen arviointityö, terveyden edistämisen interventioihin liittyen, on aloitettu myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa, jossa on arvioitu esimerkiksi lapsiperheiden elintapoihin ja tyypin 2 diabeteksen ehkäisyyn kehitettyä Fiilis-toimintamallia (5).

Tutkimus ja asiantuntijatyö eivät kuitenkaan riitä, mikäli poliittinen tahtotila ja tutkimustieto eivät näy myös ruohonjuuritasolla, siellä missä palveluita ja apua lapsille ja nuorille annetaan. Esimerkiksi vuonna 2020 Helsingin kaupunki sai kaupungin sisäiseltä tarkastuslautakunnalta arvion, että ”oppilaiden oikeus saada oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja ei toteudu lain määräajassa” (6). Valtakunnallisesti koulupsykologien mitoitus oli vuonna 2019 kunnonssa lukioiden osalta vain kolmella tulevilla hyvinvointialueella ja loppuissa alueista tilanne oli huono tai siinä oli parannettavaa. Ammatillisen koulutuksen osalta tilanne oli vielä huonompi: kaikkiaan kuudella tulevilla hyvinvointialueella psykologipalvelun saatavuus oli erityisen huonoa. (7.)

Tilanteeseen ollaan onneksi puuttumassa poliittisesti. Nykyinen hallitus on tehnyt esityksen opiskeluhuollon psykologien ja kuraattoreiden sitovasta mitoituksesta, ja työntekijöiden palkkaamiseen ollaan myös varaamassa rahaa. Onneksi rahoitusta on tulossa, mutta mietin myös työntekijöiden saatavuutta ja työskentelyolosuhteita. Kuinka houkutteleva työpaikka koulu on psykologeille? Saavatko he tukea työhönsä ja onko heillä mahdollisuutta kehittää omaa työtään? Mikä taho varmistaa koulupsykologipalvelun laatua? Vuonna 2023 aloittaville hyvinvointialueille tässä on tietysti tuhannen taalan paikka. Tulevien hyvinvointialueiden päättäjien tehtävänä on yhdessä kuntien kanssa varmistaa, että ympärillä näkyvät signaalit lasten ja nuorten lisääntyneestä tuen tarpeesta konkretisoituvat riittävinä, laadukkaina ja oikein kohdistettuina palveluina.

RIIPKA LÄMSÄ

Päätoimittaja

Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti

LÄHTEET

- (1) THL. Peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten ahdistuneisuus ja yksinäisyys lisääntyivät merkittävästi korona-aikana. Tiedote 16.6.2021.
- (2) Suomen Akatemia. Strategisen tutkimuksen ohjelma – Lapset ja nuoret –hyvinvoinnin tulevaisuuden tekijät (YOUNG). Luettu 18.1.2022. <https://www.aka.fi/tutkimusrahoitus/hac-rahoitusta/haut/strategisen-tutkimuksen-haut/strategisen-tutkimuksen-ohjelma--lapset-ja-nuoret--hyvinvoivat-tulevaisuuden-tekijat-young/>
- (3) Sorsa M, Hopia H, Heinonen-Tolonen T, Raitakari S. Lapsiperheiden psykososiaalinen tuki: Integratiivinen katsaus. *Sosiaalilääk aikak* 2022; 58.
- (4) Itla. Kasvun tuki. Luettu 18.1.2022. <https://kasvuntuki.fi/>
- (5) THL. Vaikuttavat toimet. Luettu 18.1.2022. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/vaikuttavat-toimet>
- (6) Helsingin kaupunki. Arviointikertomus 2020. Luettu 18.1.2022. https://www.arviointikertomus.fi/sites/default/files/pdf/Tarkastuslautakunnan%20arviointikertomus%202020_0.pdf#page=59
- (7) THL. Tea-viisari. Luettu 18.1.2022. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/kartta?view=-KES&cy=2020&ccategory=HYVINVOINTIALUE>.